

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗИНА

Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан соціологічного факультету
Олена МУРАДЯН

«31» серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Соціологія особистості та девіантної поведінки»

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

галузь знань _____ 05 Соціальні та поведінкові науки _____

спеціальність _____ 054 Соціологія _____

освітня програма _____ Соціально-політичні та маркетингові дослідження _____

спеціалізація _____

вид дисципліни _____ обов'язкова _____

факультет _____ соціологічний _____

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

«28» червня 2023 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Частина 1. Буданова О. Б. – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій соціологічного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна.

Частина 2. Чернявська О. В. – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій соціологічного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна.

Програму схвалено на засіданні кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Протокол від «28» червня 2023 року № 15

Завідувач кафедри
прикладної соціології
та соціальних комунікацій

(підпис)

Ірина СОЛДАТЕНКО

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Соціально-політичні та маркетингові дослідження»

Гарант освітньо-професійної програми «Соціально-політичні та маркетингові дослідження»

(підпис)

Олена МУРАДЯН

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Протокол від «26» червня 2023 року № 9

(підпис)

Юлія СОРОКА

(прізвище та ініціали)

Голова науково-методичної комісії

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 05 – Соціологія; освітньої програми – Соціально-політичні та маркетингові дослідження.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни:

- розкриття змісту предмету соціології особистості, освоєння теоретичних знань про сутність особистості, об'єктивні і суб'єктивні фактори її формування, її місце в суспільстві, ставлення до дійсності, до інших людей, до себе, про умови, характер і спроможність активної участі в суспільному житті;

- розкриття змісту предмету та об'єкту соціології девіантної поведінки та соціального контролю як спеціальної соціологічної теорії, її структури, поглиблене ознайомлення студентів з поняттям девіантної поведінки як соціального явища і проблеми соціології, основних типів та видів девіантної поведінки, вивчення соціологічних методів дослідження девіантної поведінки та їх специфіки, а також формування чітких уявлень про соціальний контроль як особливий механізм соціальної регуляції поведінки і підтримки порядку в суспільстві.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни.

- уточнити сукупність ознак, що характеризують людину як соціальну істоту; дати уявлення про основні соціальні типи особистості; виявити взаємозв'язок особистості і основних цінностей суспільства; обкреслити основні особистісні типи в службово-домашній і ринковій цивілізаціях; розглянути основні проблеми сучасного суспільства з точки зору самореалізації людини у ньому; показати специфіку психологічного і соціологічного підходів до проблеми особистості; викласти основні соціологічні теорії особистості; обґрунтувати можливе вирішення проблеми гармонійного розвитку особистості.

- надати студентам базові знання для вивчення девіантної поведінки та соціального контролю, розкрити специфіку соціологічного погляду на девіантну поведінку та соціальний контроль, навчити студентів розуміти та використовувати категоріальний апарат соціології девіантної поведінки, розглянути і проаналізувати основні види і типи девіантної поведінки в сучасному українському суспільстві, їх причинно-наслідковий зв'язок виникнення, специфіку, загальноосвітні тенденції, а також заходи з профілактики і боротьби з ними, сформувати і закріпити теоретичні та практичні навички емпіричного дослідження і аналізу основних видів девіації.

1.3. Кількість кредитів – денна форма 3;

1.4. Загальна кількість годин – денна форма 90;

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4
Семестр	
8-й	8
Лекції	
16 год.	6

Практичні, семінарські заняття	
16 год.	4
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
58 год.	80
Індивідуальні завдання	
Реферат	

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, здобувачі повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК06. Здатність діяти соціально, відповідально та свідомо.

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК10. Здатність генерувати нові ідеї.

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя..

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК01. Здатність оперувати базовим категоріальним апаратом соціології, реклами та зв'язків з громадськістю.

СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК08. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога, фахівця у сфері реклами, зв'язків з громадськістю.

СК09. Уміння обговорювати професійні проблеми, відстоювати свою точку зору, пояснювати сутність явищ, подій, процесів, робити висновки, давати аргументовані відповіді.

СК12. Здатність брати участь у створенні ефективної комунікаційної інфраструктури організації, забезпеченні внутрішньої і зовнішньої комунікації, в тому числі з державними установами, громадськими організаціями, комерційними структурами, засобами масової інформації; брати

участь у формуванні та підтримці корпоративної культури.

СК13. Здатність брати участь у плануванні, підготовці та проведенні комунікаційних кампаній та заходів відповідно до цілей і завдань організації на основі результатів досліджень.

Програмні результати навчання:

PH 01. Використовувати понятійний апарат соціології, реклами, зв'язків з громадськістю в професійній діяльності.

PH 02. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

PH 03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних явищ у контексті професійних завдань в сфері соціології, реклами та зв'язків з громадськістю.

PH 04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних завдань в сфері соціології, реклами та зв'язків з громадськістю.

PH 05. Вільно спілкуватися державною та іноземною / іноземними мовами усно і письмово з професійних питань.

PH 07. Вміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.

PH 08. Обґрунтувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

PH 10. Володіння навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.

PH 11. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців і нефаківців.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

ЧАСТИНА 1.

Розділ 1. Основні напрями дослідження соціології особистості. Особливості існування та розвитку особистості у сучасному суспільстві
(інформація в НМКД доц. Буданової О.Б.)

ЧАСТИНА 2.

Розділ 2. Соціологія девіантної поведінки: теоретичні основи, основні види та соціологічні методи дослідження девіантної поведінки

Тема 1. Соціологія девіантної поведінки як спеціальна соціологічна теорія. Девіантна поведінка у сучасному суспільстві.

Об'єкт, предмет, основні напрями досліджень, структура загальної теорії соціології девіантної поведінки. Становлення соціології девіантної поведінки і соціального контролю як спеціальної соціологічної теорії. Соціологічні методи дослідження девіантної поведінки.

Що є девіація? Девіація та соціальні норми. Природа девіації. Основні компоненти девіації. Основні види девіантної поведінки. Девіація як процес. Девіантна поведінка і соціальний контроль.

Тема 2. Теоретичні засади та підходи до вивчення девіантної поведінки

Зародження девіантологічної думки: від Ст. Індії, Китаю, Стародавньої Греції до Середньовіччя. Класична школа кримінального права та криминології. Ідеї позитивістів.

Основні *несоціологічні* теоретичні концепції девіантної поведінки. *Соціологічні класичні та сучасні* теорії, підходи, концепції до вивчення девіантної поведінки.

Тема 3. Огляд найбільш поширених видів девіантної поведінки

3.1. Злочинна поведінка як вид девіантної поведінки

Поняття «злочин» і «злочинність». Злочинна субкультура. Типологія та класифікація кримінальних дій. Злочин і система правосуддя. Смертна кара. Стан злочинності в світі і в Україні. Воєнні злочини. Громадська думка, правова інформованість громадян і злочинність. Профілактика і боротьба із злочинністю: підходи, рівні, напрями.

3.2. Насильство як вид девіантної поведінки

Поняття насильства та дослідницькі підходи до вивчення. Типи насильства: насильство відносно особи, групи, суспільства. Насильство в сім'ї (до дітей, жінок, людей похилого віку). Інформаційне «насилля». Торгівля людьми як форма насилля. Соціально-психологічне насилля. Екстремізм, тероризм і війна як форми насильства в ХХІ столітті. Війна в Україні 2014–2024 р.р.

3.3. Суїцид як вид саморуйнівної девіантної поведінки

Саморуйнівна поведінка: поняття та форми. Різноманіття наукових підходів до пояснення феномена самогубства. Форми та стадії самогубства. Класифікація самогубств Е. Дюркгейма та ін. Причини суїцидальної поведінки. Світова динаміка самогубств в ХХ–ХХІ ст.. Зв'язок суїцидальної поведінки з іншими формами соціальних відхилень. Попередженню самогубств та допомога суїцидентам.

3.4. Соціальні адикції в фокусі соціології особистості та девіантної поведінки

Поняття про адикцію: сутність, механізм дії. Види та форми адикцій. Етапи адекватної поведінки. Адикції та соціальні девіації: *наркоманія, тютюнопаління, алкоголізм*. Інші види адикцій в суспільстві (ігрова залежність, харчова залежність, трудоголізм, сексуальні залежності тощо).

3.5. Девіантна поведінка в Інтернет-середовищі

Інтернет-простір, мережева культура і розвиток мережевих спільнот як середовище для виникнення та поширення девіацій. Особливості мережевої комунікації. Девіантна та делінквентна

поведінка в мережі Інтернет (огляд основних видів/ форм). Профілактика і боротьба з девіантною поведінкою в Інтернет-середовищі.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с.р.	л		п	лаб.	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Частина 1.												
Розділ 1. Основні напрями дослідження соціології особистості. Особливості існування та розвитку особистості у сучасному суспільстві (інформація в НМКД доц. Буданової О.Б.)												
Разом за розділом 1	45	8	8	-	-	29	45	3	3	-	-	39
Частина 2.												
Розділ 2. Соціологія девіантної поведінки: теоретичні основи, основні види та соціологічні методи дослідження девіантної поведінки												
Тема 1. Соціологія девіантної поведінки як спеціальна соціологічна теорія. Девіантна поведінка у сучасному суспільстві.	9	2	2	-	-	5	9,5	1	0,5	-	-	8
Тема 2. Теоретичні засади та підходи до вивчення девіантної поведінки.	9	2	2	-	-	5	9	1	-	-	-	8
Тема 3. Огляд найбільш поширених видів ДП	27	4	4	-	-	19	26,5	1	0,5	-	-	25
Разом за розділом 2	45	8	8	-	-	29	45	3	1	-	-	41
Усього годин	90	16	16	-	-	40	90	6	4	-	-	76

4. Теми семінарських занять (Частина 2)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Частина 2.			
Розділ 2. Соціологія девіантної поведінки: теоретичні основи, основні види та соціологічні методи дослідження девіантної поведінки			
1	Тема 1. Соціологія девіантної поведінки як спеціальна соціологічна теорія. Девіантна поведінка у сучасному суспільстві.	2	0,5
2	Тема 2. Теоретичні засади та підходи до вивчення девіантної поведінки.	2	-
3	Тема 3. Огляд найбільш поширених видів ДП.	4	0,5
Разом за розділом 2		8	1

5. Завдання для самостійної роботи (Частина 2)

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин (денна форма)	Кількість годин (заочна форма)
<i>Розділ 2. Соціологія девіантної поведінки: теоретичні основи, основні види та соціологічні методи дослідження девіантної поведінки</i>			
1	Читання, аналіз, конспектування першоджерел.	3	8
2	Підготовка до усних доповідей (виступів) на семінарських заняттях	8	3
3	Підготовка до 1 письмової контрольної роботи за розділами	4	8
4	Підготовка реферату	8	12
5	Підготовка до письмового заліку	6	10
Разом за розділом 2		29	41

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальний план з дисципліни пропонує студентам виконати студентам індивідуальну письмову роботу – *реферат*. Темі рефератів пропонуються студентам. Студент може обрати тему реферату за темами, які пропонуються або до розділу 1, або до розділу 2.

7. Методи навчання

Ч.2. Розділ 2. Соціологія девіантної поведінки: теоретичні основи, основні види та соціологічні методи дослідження девіантної поведінки

Методами навчання з навчальної дисципліни є:

– лекції – розкриваються принципові та найбільш важливі аспекти визначених тем дисципліни із застосуванням мультимедійних засобів навчання (в тому числі, у разі застосування дистанційного або змішаного навчання, презентації надаються студентам на базі платформи *Zoom* та дублюються у *Google Classroom*):

– семінари з елементами дискусії, семінари з аналізу кейсів, що сприяють отриманню практичних навичок та розвитку творчого мислення. Робота спрямована на розвиток пізнавальної активності, комунікативних умінь та навичок. У разі застосування дистанційного або змішаного навчання, студенти виконують завдання, які представляють під час занять, що проводяться на базі платформи *Zoom*, виконані завдання також прикріплюються до *Google Classroom*.

– самостійна робота – поглиблене самостійне здобування знань (конспектування, складання плану доповіді, вивчення першоджерел і додаткової літератури та підготовку до к/р, реферату тощо), удосконалення вмінь та навичок включає вивчення додаткової літератури та написання доповідей та створення презентації доповіді.

8. Методи контролю

Контроль знань з навчальної дисципліни визначає відповідність рівня отриманих студентами знань, вмінь та навичок вимогам нормативних документів з вищої освіти. Навчальним планом та програмою навчальної дисципліни передбачені різні види завдань. За виконання різних видів завдань протягом семестру студенти набирають певну суму балів, яка дозволяє (або не дозволяє) скласти залік.

Поточний контроль – усні опитування на лекціях та семінарських заняттях за контрольними та програмними питаннями поточної та попередніх тем; оцінювання ступеню активності студентів та якості їхніх виступів та коментарів при проведенні дискусій на семінарських заняттях. Передбачені контрольна робота з теоретичних питань нормативного або проблемного характеру. Самостійні роботи з теоретичних питань нормативного або проблемного характеру, реферат, мультимедійні презентації.

Рубіжний контроль – контрольна робота № 2 (за Ч2. Розділ 2) та *реферат*, передбачені НП.
Підсумковий контроль – письмовий залік (тест за двома частинами курсу).

9. Схема нарахування балів

Розподіл балів, які отримують студенти (денної форми навчання) (підсумковий семестровий контроль в формі заліку)

Поточне тестування та самостійна робота											
Ч.1. Розділ 1						КР 2, передбач ена НП	Ч.2. Розділ 2			Реферат, передбачен ий НП	
T1	T2	...					T1	T2	T3	20	
						10	2 +2	2	2+2		
20 балів							10 балів				

Поточне тестування та самостійна робота	Залікова Робота	Сума
Разом	40 (Ч2 = 20)	100
60		

Допуск до заліку 20 балів.

Розподіл балів, які отримують студенти (заочної форми навчання) (підсумковий семестровий контроль в формі заліку)

Поточне тестування та самостійна робота											
Ч.1. Розділ 1						КР 2, передбаче на НП	Ч.2. Розділ 2			Реферат, передбачен ий НП	
T1	T2	...					T1	T2	T3	20	
						10					
20 балів							10 бали				

* Допуск до заліку 20 балів.

Поточне тестування та самостійна робота	Залікова Робота	Сума
Разом	40 (Ч2 = 20)	100
60		

Критерії оцінювання поточного контролю (семінарські заняття)

2 бали – виступ з доповіддю, яка самостійно підготовлена за темою семінарського заняття (ДЗ), містить змістовний цікавий інформаційний матеріал + супроводжується самостійними коментарями/ висновками з елементів критичного мислення, викладається логічно, послідовно, грамотною мовою, а також надаються відповідні відповіді на запитання (при необхідності); + додати в Google Class.

1 бал – письмово оформлена доповідь (без виступу), яка самостійно підготовлена за темою семінарського заняття на основі першоджерел/ наукових публікацій + супроводжується самостійними коментарями/ висновками з елементів критичного мислення, викладається логічно, послідовно, грамотною мовою; + додати в Google Class.

0 балів – відсутність активності/ відсутність на семінарі.

Критерії оцінювання відповідей письмових робіт (ТЕСТІВ)

1 бал	Відповідь правильна на 100 %
0 балів	Все інше

Критерії оцінювання і вимог до індивідуального завдання – реферату*

*(Індивідуальне завдання – реферат. Реферат студент пише на вибір – або за темою Ч.1, або Ч.2).

Оцінка за реферат 0-20 балів. Враховуються: зміст (відповідність темі та вимогам) + оформлення (тексту, посилань, додатків (за потребою) та списку використаних джерел за існуючими вимогами). Загальний об'єм основної частини реферату 15-20 стор.

Загальні вимоги до реферату. Мова – державна. Стиль – науковий. Послідовність – логічна. Формат сторінок – А4. Шрифт та розмір – Times New Roman, 14. Міжрядковий інтервал – полуторний. Обсяг реферату: 15-20 стор.). Поля: ліве поле – 25 мм, праве, верхнє і нижнє – 20 мм. Простий план – 3-4 розділи. Список джерел – 10-15 найменувань. Заголовки розділів пишуться – **ВЕЛИКИМИ** літерами. Заголовки підрозділів (якщо є) пишуться – **Маленькими** літерами (крім першої).

Структура реферату: титульна сторінка реферату; зміст або план; вступ (актуальність і обґрунтування вибору теми); основна частина; висновки; список використаної літератури.

Зміст реферату: реферат – це не конспект або рецензія статей, книг; реферат має продемонструвати глибоке розуміння теми. *Вступ* складає 1-1,5 стор.: актуальність проблеми і обґрунтування вибору теми, обкреслено цілі та завдання роботи. *Основна частина* має бути докладно, логічно структурована (3 – 4 пункти), зміст матеріалу – систематизовано, узагальнено, дана оцінка. *Висновки* включають загальну рефлексію матеріалу, у стислій формі наводяться загальні підсумки щодо головної теми, а також викладається власний погляд студента на проблему та її вирішення. В тексті обов'язково повинні бути посилання на джерела, що вказані в переліку. Джерела: 10-15 найменувань, оформлених за прийнятими стандартами, будь-які рос. джерела – виключено.

Реферат обов'язково перевіряється на плагіат.

17-20 балів - «відмінно»	<i>Висока оцінка.</i> Реферат відповідає всім вимогам до змісту, структури, оформлення тексту. Робота самостійна, логічно структурована, написана науковим стилем. Можливі деякі незначні огріхи при оформленні роботи. Текст реферату відповідає вимогам доброчесності (оригінальність тексту 85%+)..
13-16 балів - «добре»	<i>Добра оцінка.</i> Реферат відповідає темі та всім основним вимогам, але є незначні зауваження до структури, змісту, стилю, оформленню роботи. Текст реферату відповідає вимогам доброчесності (оригінальність тексту 85%+)..

9-12 балів - «задовільно»	<i>Задовільна оцінка.</i> Реферат в цілому відповідає обраній темі. Зміст, структура, стиль, оформлення мають суттєві зауваження. Недостатня кількість джерел/ в списку джерел є джерела не надійні (застарілі). Текст реферату відповідає вимогам доброчесності (оригінальність тексту 85%+).
5-8 балів - «незадовільно» (з можливістю повторного подання роботи)	<i>Незадовільна оцінка.</i> Зміст, структура та оформлення реферату не відповідає темі, основним вимогам, меті та завданням реферату, проблема не розкрита. Недостатня кількість джерел/ в списку джерел є джерела не надійні (застарілі/ заборонені). Текст реферату не відповідає вимогам доброчесності (оригінальність тексту перевищує 85%+).
0-4 бали - «незадовільно» (з вибором іншої теми)	<i>Немає оцінки/ Незадовільна оцінка.</i> Робота не виконана або реферат зовсім не відповідає темі всім/ більшості визначеним вимогам. Джерела не відповідають обраній темі, вимогам. Рекомендується змінити тему реферату.

Залікова робота з дисципліни включає відповіді здобувачів на тестові завдання.

Тест 40 питань: 20 питань (Ч 1) + 20 питань (Ч 2).

Загальна кількість балів за успішне виконання залікової роботи – 40.

Критерії оцінювання відповідей письмової залікової роботи (ТЕСТІВ)

1 бал	Відповідь правильна на 100 %
0 балів	Все інше

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70 – 89	
50 – 69	
1– 49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

(до Розділу 2)

1. Гіденс Є. Соціологія. Гл. 8. Девіантна поведінка і злочинність. – К.- Основи., 1999. – С. 210-250.
2. Рущенко І.П. Соціальний порядок і соціальні відхилення // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Випуск 15. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 136 – 566.
3. Рущенко І.П. Соціологія злочинності: Монографія. – Харків: Вид-во Націон. ун-ту внутр. справ, 2001. – 370 с.
4. Соціологія девіантної поведінки. Навчальний посібник / уклад. І. С. Веред та Ю. В. Кушнір. – Донецьк: КІЦ, 2013. – 192 с.
5. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій : монографія / О. Г. Данильян та ін. ; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2020. 344 с.
6. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ. Випуск 8 (22) / Головні редактори д.екон.н. В.М.Ворона, д.соціол.н. М.О.Шульга. – Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. – 620 с.
7. Штомпка П. Соціологія. Аналіз суспільства. Київ – 2020 . – 800 с.
8. Boy J. Positive Deviance: Positive Outliers Matter. Aug 21, 2020. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://acclabs.medium.com/positive-deviance-positive-outliers-matter-a323f7f5b13e>
9. Deviance today / edited by Addrain Conyers and Thomas C. Calhoun. Description: 2nd edition. New York, NY : Routledge, 2020. – 446 p.
10. Marshall B. Clinard, Robert F. Meier. Sociology of Deviant Behavior. Cengage Learning, - 2020. – 679 p.
11. Verma U.K., Tripath R., Narayana A. A Bibliometric Analysis Of Workplace Deviance From 2004 To 2020 Journal of Positive School Psychology 2022, Vol. 6, No. 11 // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/17225/10876>

Допоміжна література

1. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. — К., 1998. — 534 с.
2. Габермас Ю. Громадянство і національна ідентичність / Умови громадянства: 36. ст. / Під редакцією Варта ван Стінбергена. — К., 2005. — С. 49-70
3. Голіна В., Колодяжний М. Світова злочинність: сучасні тенденції та стратегії протидії // Вісник Національної академії правових наук України № 2 (81) 2015. – С. 92-100.
4. Голіна В., Колодяжний М. Світова злочинність: сучасні тенденції та стратегії протидії – [Режим доступу]. : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vapny_2015_2_12.pdf
5. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. – Т.1 – Львів: ЛьвДУВС, 2019. Т.1 – Львів: ЛьвДУВС, 2019. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1/1/%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9B.%20%D0%A1%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF_%D1%85%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F%20%D1%82.1.pdf
6. Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний та юридичний аспекти: матеріали наук.-практ.конф. (Харків, 10 квіт. 2015 р.) / МВС України, Харк.нац.ун-т внутр.справ,Ф-т права та масових комунікацій, Кафедра соціології та психології; Соціологічна асоціація України.- Х.:ХНУВС, 2015. – 166 с.
7. Дзюбань О.П., Пилипчук В.Г. Інформаційне насильство та безпека: світоглядно-правові аспекти / За заг. ред. проф. В.Г. Пилипчука. – Харків: Майдан, 2011. – 244 с.

8. Кравцова М.О. Сучасний стан і напрями протидії кіберзлочинності в Україні. Вісник кримінологічної асоціації України. 2018. № 2(19). – С. 155–166.
9. Лісовський П. Інформологія: Людина і Всесвіт. – Кондор – 2018. – 152 с.
10. Мід Джордж Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста. — К.: Укр. центр духовної культури, 2000. — 416 с.
11. Корж К.М. Категоріально-понятійний апарат соціології девіантної поведінки / К.М. Корж // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – Випуск 7. – 2011. – С. 96-104.
12. Причини домашнього насильства / Освітній проект ДІМ (НЕ)БЕЗПЕКИ [Режим доступу]: <https://www.youtube.com/watch?v=UnR4fWKR2Y>
13. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.17 р. № 2163-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 18.10.2021).
14. Рущенко, І. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога. Харків: ФОП Павленко О. І. - 2015. – 268 с.
15. Рущенко І.П. Соціологія злочинності: Монографія. – Харків: Вид-во Націон. ун-ту внутр. справ, 2001. – 370 с.
16. Сенченко, М. Латентна світова інформаційна війна. Київ: ФОП Стебеляк. – 2014. – 384 с.
17. Сердюк О.О. Проблеми визначення соціальних патологій в сучасній соціології // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Випуск 15. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 302 – 307.
18. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху. — К.: Ніка-Центр, 2006. — 320 с.
19. Статистика злочинності Європейський Союз (ЄС) – [Режим доступу]. : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Crime_statistics
20. Фром Е. Втеча від свободи. — Харків., «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2019. – 165 с.
21. Фурман А., В. Біскуп В., О. Морщакова О. Загальна соціологія. Хрестоматія. – Ліра-К. – 2019. – 354 с.
22. Що таке булінг, як його розпізнати та як діяти сторонам конфлікту?// [Режим доступу]: <https://kyivobljust.gov.ua/news/direction/scho-take-buling-yak-yogo-rozpoznati-ta-yak-diyati-storonam-konfliktu-konsultatsiya-ministerstva-yustitsii>
23. Anderson L. Social Constructions and Blurred Boundaries. – Oakland, California : University of California Press, 2017. – 481 p.

11. Інформаційні ресурси

1. www.sau.kiev.ua – сайт Соціологічної асоціації України;
2. www.sociology.kharkov.ua – соціологічні ресурси соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
3. http://i-soc.com.ua/institute/el_library.php – електронна бібліотека Інституту соціології НАН України;
4. www.meta-ukrain.com – дані про соціологічні публікації в Україні;
5. www.ucerps.com.ua/ukr/all/sociology – архів соціологічних даних Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, м. Київ;
6. www.ukrstat.gov.ua – статистичні матеріали Держкомстату України;
7. www.unesco.org/general/eng/infoserv/doc/journals/sociology.html – електронні видання наукової періодики з соціології;
8. www.pscw.uva.nl/sociosite/index/html – Інформаційно-пошукова система з соціології;
9. www.socd.univ.kiev.ua/RES/ – ресурси факультету соціології Київської національного університету імені Тараса Шевченка.

Додаток до робочої програми навчальної дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки»

(назва дисципліни)

Дію робочої програми продовжено: на 2023/2024 н. р.

Заступник декана соціологічного факультету з навчальної роботи

_____ В'ячеслав НІКУЛІН
(підпис) (прізвище, ініціали)

«_____» _____ 2023 р.

Голова науково-методичної комісії соціологічного факультету

_____ Юлія СОРОКА
(підпис) (прізвище, ініціали)

«_____» _____ 2023 р.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Соціологія особистості та девіантної поведінки»

ЧАСТИНА 2.

Розділ 2. «Соціологія девіантної поведінки»

ТЕМА 1. Соціологія девіантної поведінки як спеціальна соціологічна теорія. Девіантна поведінка у сучасному суспільстві : проблема vs виклик vs різноманіття?

Питання для обговорення

1. Об'єкт та предмет соціології девіантної поведінки.
2. Основні напрямки досліджень соціології девіантної поведінки.
3. Становлення соціології девіантної поведінки і соціального контролю як спеціальної соціологічної теорії.
4. Історичний досвід емпіричних досліджень девіантної поведінки в соціології.
5. Соціологічні методи дослідження девіантної поведінки (якісні і кількісні методи).
6. Що є девіація? Девіація та соціальні норми.
7. Функції соціальних норм. Соціальні норми і цінності.
8. Природа девіації.
9. Основні компоненти девіації.
10. Основні види девіантної поведінки.
11. Девіація як процес (за Н. Смелзером).
12. Девіантна поведінка і соціальний контроль.
13. Структура соціального контролю.
14. Методи соціального контролю.
15. Санкції соціального контролю та їх види.
16. Ефективність соціального контролю.

Рекомендована література:

1. Гіденс Є. Соціологія. Гл. 8. Девіантна поведінка і злочинність. – К.: Основи., 1999. – С. 210-250.
2. Рущенко І.П. Соціальний порядок і соціальні відхилення // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Випуск 15. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 136 – 566.
3. Сердюк О.О. Проблеми визначення соціальних патологій в сучасній соціології // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Випуск 15. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 302 – 307
4. Соціологічна енциклопедія / Ред. кол.: Астахова В.І., Бакіров В.С., Городяненко В.Г. (уклад.) та ін. – К.: Академвидав, 2008. – 456с.
5. Соціологія : Словник термінів і понять. / За ред. Біленького Є.А. і Козловця М.А.– К.: Кондор, 2006. – 372 с.
6. Соціологія девіантної поведінки. Навчальний посібник / уклад. І. С. Веред та Ю. В. Кушнір. – Донецьк: КІЦ, 2013. – 192 с.
7. Соціологія: навч. посіб. / За редакцією Макєєва С.О. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 566 с.
8. Соціологія: підручник / За ред. Пічі В.М – 4-те вид., випр. – Л.: Магнолія 2006, 2007. – 278 с.
9. Соціологія: Підручник для вищої школи. – 5. вид., перероб. і доп. – Х.: Видавничий будинок "Фактор", 2006. – 767 с.

10. Соціологія: підручник. За ред. Городяненко В.Г. – 3-тє вид., перероб., доп. – К.: Академія, 2008. – 544 с.
11. Танчин І.З. Соціологія : навчальний посібник. – 3-тє вид., переробл. і доп. – К.: Знання, 2008. – 351 с.
12. Macionis, John; Gerber, Linda (2010). *Sociology* (7th Canadian ed.). Toronto: Pearson. ISBN 978-0-13-511927-3.
13. Marshall B. Clinard, Robert F. Meier *Sociology of Deviant Behavior*. Cengage Learning, -2015 . – ISBN 1305537343, 9781305537347 – 624 p.

ТЕМА 2. Теоретичні засади та підходи до вивчення девіантної поведінки

Питання для обговорення

1. Зародження девіантологічної думки (протодевіантологія).
2. Основні теоретичні несоціологічні концепції девіантної поведінки.
3. Соціологічні класичні теорії, концепції, підходи до вивчення девіантної поведінки в межах класичної соціології.
4. Сучасні девіантологічні теорії, підходи, концепції.

Рекомендована література:

1. Гіденс Є. Соціологія. Гл. 8. Девіантна поведінка і злочинність. – К.: Основи., 1999. – С. 210-250.
2. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. – Т.1 – Львів: ЛьвДУВС, 2019. Т.1 – Львів: ЛьвДУВС, 2019. // [Електронний ресурс] – Режим доступу:https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1/1/%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9B.%20%D0%A1%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF_%D1%85%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F%20%D1%82.1.pdf.
3. Рущенко І.П. Соціальний порядок і соціальні відхилення // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць.* – Випуск 15. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 136 – 566.
4. Сердюк О.О. Проблеми визначення соціальних патологій в сучасній соціології // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць.* – Випуск 15. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 302 – 307
5. Соціологічна енциклопедія / Ред. кол.: Астахова В.І., Бакіров В.С., Городяненко В.Г. (уклад.) та ін. – К.: Академвидав, 2008. – 456с.
6. Соціологія : Словник термінів і понять. / За ред. Біленького Є.А. і Козловця М.А.– К.: Кондор, 2006. – 372 с.
7. Соціологія девіантної поведінки. Навчальний посібник / уклад. І. С. Веред та Ю. В. Кушнір. – Донецьк: КІЦ, 2013. – 192 с.
8. Соціологія: навч. посіб. / За редакцією Макєєва С.О. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 566 с.
9. Соціологія: підручник / За ред. Пічі В.М – 4-те вид., випр. – Л.: Магнолія 2006, 2007. – 278 с.
10. Соціологія: Підручник для вищої школи. – 5. вид., перероб. і доп. – Х.: Видавничий будинок "Фактор", 2006. – 767 с.
11. Соціологія: підручник. За ред. Городяненко В.Г. – 3-тє вид., перероб., доп. – К.: Академія, 2008. – 544 с.
12. Танчин І.З. Соціологія : навчальний посібник. – 3-тє вид., переробл. і доп. – К.: Знання, 2008. – 351 с.

13. Фром Е. Втеча від свободи. — Харків., «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2019. — 165 с.
14. Фурман А., В. Біскуп В., О. Морщакова О. Загальна соціологія. Хрестоматія. — Ліра-К. — 2019. — 354 с.

ТЕМА 3. Огляд найбільш поширених видів девіантної поведінки

3.1. Злочинна поведінка як вид девіантної поведінки

Питання для обговорення

1. Поняття «злочин» і «злочинність». Закономірності злочинності.
2. Злочинність в кризовому суспільстві.
3. Злочинна субкультура.
4. Типологія та класифікація кримінальних дій. Военні злочини.
5. Злочин і система правосуддя.
6. Смертна страта: неоднозначність соціальних і правових оцінок.
7. Стан злочинності в світі і в Україні: тенденції і перспективи.
8. Профілактика і боротьба із злочинністю: підходи, рівні, напрямки.

Рекомендована література:

1. Гіденс Є. Соціологія. Гл. 8. Девіантна поведінка і злочинність. — К.: Основи., 1999. — С. 210-250.
2. Голіна В., Колодяжній М. Світова злочинність: сучасні тенденції та стратегії протидії — [Режим доступу]. : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vapny_2015_2_12.pdf
3. Рущенко І.П. Соціологія злочинності: Монографія. — Харків: Вид-во Націон. ун-ту внутр. справ, 2001. — 370 с.
4. Соціологія девіантної поведінки. Навчальний посібник / уклад. І. С. Веред та Ю. В. Кушнір. — Донецьк: КІЦ, 2013. — 192 с.
5. Соціологія: навч. посіб. / За редакцією Макеева С.О. — 4-те вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2008. — 566 с.
6. Соціологія: підручник / За ред. Пічі В.М — 4-те вид., випр. — Л.: Магнолія 2006, 2007. — 278 с.
7. Соціологія: Підручник для вищої школи. — 5. вид., перероб. і доп. — Х.: Видавничий будинок "Фактор", 2006. — 767 с.
8. Соціологія: підручник. За ред. Городяненко В.Г. — 3-те вид., перероб., доп. — К.: Академія, 2008. — 544 с.
9. Статистика злочинності Європейський Союз (ЄС) — [Режим доступу]. : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Crime_statistics
10. Танчин І.З. Соціологія : навчальний посібник. — 3-те вид., переробл. і доп. — К.: Знання, 2008. — 351 с.

3.2. Насильство як вид девіантної поведінки

Питання для обговорення

1. Поняття насильства: психологічний, юридичний, політологічний соціологічний аспект.
2. Види насильства: насильство відносно особи, групи, суспільства.
3. Насильство в сім'ї.
4. Насильство за гендерною, расовою, віковою, релігійно та іншим ознакам.
5. Інформаційне «насилля».
6. Торгівля людьми як форма фізичного насилля.
7. Соціально-психологічне насилля.
8. Екстремізм, тероризм і війна як форми насильства в ХХІ столітті. Війна в Україні 2014-

2023 р.р.

9. Боротьба і попередження насильства на всіх рівнях суспільства: правовий і моральний аспект.

Рекомендована література:

1. Гіденс Є. Соціологія. Гл. 8. Девіантна поведінка і злочинність. – К.: Основи., 1999. – С. 210-250.
2. Дзьобань О.П., Пилипчук В.Г. Інформаційне насильство та безпека: світоглядно-правові аспекти / За заг. ред. проф. В.Г. Пилипчука. – Харків: Майдан, 2011. – 244 с.
3. Корж К.М. Категоріально-понятійний апарат соціології девіантної поведінки / К.М. Корж // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – Випуск 7. – 2011. – С. 96-104
4. Рущенко, І. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога. Харків: ФОП Павленко О. І. - 2015. – 268 с.
5. Причини домашнього насильства / Освітній проект ДІМ (НЕ)БЕЗПЕКИ [Режим доступу]: <https://www.youtube.com/watch?v=UnR4fWKR2Y>
6. Сенченко, М. Латентна світова інформаційна війна. Київ: ФОП Стебеляк. – 2014. – 384 с.
7. Соціологічна енциклопедія / Ред. кол.: Астахова В.І., Бакіров В.С., Городяненко В.Г. (уклад.) та ін. – К.: Академвидав, 2008. – 456с.
8. Соціологія : Словник термінів і понять. / За ред. Біленького Є.А. і Козловця М.А.– К.: Кондор, 2006. – 372 с.
9. Соціологія девіантної поведінки. Навчальний посібник / уклад. І. С. Веред та Ю. В. Кушнір. – Донецьк: КІЦ, 2013. – 192 с.
10. Соціологія: навч. посіб. / За редакцією Макеева С.О. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 566 с.
11. Соціологія: підручник / За ред. Пічі В.М – 4-те вид., випр. – Л.: Магнолія 2006, 2007. – 278 с.
12. Соціологія: Підручник для вищої школи. – 5. вид., перероб. і доп. – Х.: Видавничий будинок "Фактор", 2006. – 767 с.
13. Соціологія: підручник. За ред. Городяненко В.Г. – 3-тє вид., перероб., доп. – К.: Академія, 2008. – 544 с.
14. Танчин І.З. Соціологія : навчальний посібник. – 3-тє вид., переробл. і доп. – К.: Знання, 2008. – 351 с.
15. Фром Е. Втеча від свободи. — Харків., «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2019. – 165 с.
16. Що таке булінг, як його розпізнати та як діяти сторонам конфлікту? // [Режим доступу]: <https://kyivobljust.gov.ua/news/direction/scho-take-buling-yak-yogo-rozpoznavati-ta-yak-diyati-storonam-konfliktu-konsultatsiya-ministerstva-yustitsii>

3.3. Суїцид як вид саморуйнівної і девіантної поведінки

Питання для обговорення

1. Саморуйнівна поведінка: поняття, види, форми.
2. Філософський, соціологічний, психологічний, етичний, медичний, юридичний, релігійний і культурологічний аспекти пояснення самогубства.
3. Форми самогубства. Стадії самогубства.
4. Класифікація самогубств Е. Дюркгейма та ін.
5. Причини суїцидальної поведінки.
6. Світова динаміка самогубств в ХХ-ХХІ ст..
7. Зв'язок суїцидальної поведінки з іншими формами соціальних відхилень.
8. Заходи по попередженню самогубств. Допомога суїцидентам.

Рекомендована література:

1. Рущенко І.П. Соціальний порядок і соціальні відхилення // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Випуск 15. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 136 – 566.
2. Соціологічна енциклопедія / Ред. кол.: Астахова В.І., Бакіров В.С., Городяненко В.Г. (уклад.) та ін. – К.: Академвидав, 2008. – 456с.
3. Соціологія : Словник термінів і понять. / За ред. Біленького Є.А. і Козловця М.А.– К.: Кондор, 2006. – 372 с.
4. Соціологія девіантної поведінки. Навчальний посібник / уклад. І. С. Веред та Ю. В. Кушнір. – Донецьк: КІЦ, 2013. – 192 с.
5. Соціологія: навч. посіб. / За редакцією Макєєва С.О. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 566 с.
6. Соціологія: підручник / За ред. Пічі В.М – 4-те вид., випр. – Л.: Магнолія 2006, 2007. – 278 с.
7. Суїцидальна ідеація. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%83%D1%97%D1%86%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F
8. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ. Випуск 8 (22) / Головні редактори д.екон.н. В.М.Ворона, д.соціол.н. М.О.Шульга. – Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. – 620 с.

3.4. Соціальні адикції в фокусі соціології особистості та девіантної поведінки

Питання для обговорення

1. Поняття про адикцію: сутність, механізм дії.
2. Види та форми адикцій.
3. Етапи адекватної поведінки.
4. Адикції та соціальні девіації.
5. Наркоманія як вид девіантної поведінки. .
6. Тютюнопаління вид девіантної поведінки..
7. Алкоголізм вид девіантної поведінки.
8. Інші види сучасних адикцій в суспільстві.

Рекомендована література:

1. Великий В.М. Сутність і профілактика залежності від азартних ігор // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/02_051.pdf
2. Камінська О.В. Інтернет-залежність як актуальна проблема сьогодення / О.В. Камінська // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Психологія і педагогіка. – 2013.
3. Комп'ютер та мобільний телефон: благо цивілізації чи небезпека для життєдіяльності людини? // Довкілля та здоров'я. – 2007. - № 3. – С. 43-44.
4. Кляпець О. Шлюбна залежність як чинник розвитку емоційного вигорання в сім'ї // Соціальна психологія. – №6 (20). – 2006. – С. 164 - 174.
5. Медіакультура особистості / За ред. Л.А.Найдьонові та О. Т. Барішпольця. – К.: Міленіум, 2009. 440 с.
6. Петрунько О.В. Діти і медіа: Соціалізація в агресивному медіасередовищі: Монографія. 2-ге видання. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2011. 480 с.
7. Пушкар В.А. Психологія адиктивної поведінки: Методичні рекомендації до курсу «Психологія адиктивної поведінки» для студентів ІV курсу спеціальності «Психологія». – Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка,

2010. –84 с.
8. Самойлов А.М. Нехімічні та проміжні форми адикції поведінки підлітків // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/3465>
  9. Burke R. Workaholism in organizations: concepts, results and future research directions // International Journal of Management Reviews. - Volume 2. - 2000. - P. 1 - 16.
  10. Griffiths M. D., Kuss D. J., Billieux J. The evolution of Internet addiction: A global perspective. Addictive Behaviors. 2016. № 53. P. 193– 195. doi:10.1016/j.addbeh.2015.11.001
  11. Robinson B. Chained to the desk: a guidebook for workaholics, their partners, and children, and all the clinicians who treat them. -New York.: New York University Press, 1998
  12. Spence J., Robbins A. Workaholism: definition, measurement, and preliminary results // Journal of personality assessment.- №58. - 1992. - P. 160 - 178.

3.5. Девіантна поведінка в Інтернет-середовищі

Питання для обговорення

1. Інтернет-середовище як поле виникнення та поширення девіацій.
2. Мережева культура та особливості мережевої комунікації.
3. Девіантна та делінквентна поведінка в мережі Інтернет (огляд основних видів/ форм).
4. Агресивна поведінка в Інтернет-комунікації.
5. Суїцидальна поведінка в мережі Інтернет.
6. Злочинна поведінка в мережі Інтернет.
7. Інформаційні війни.
8. Інтернет залежність (масова), види і її наслідки.
9. Профілактика і боротьба з девіантною поведінкою в Інтернет-середовищі: правові, соціальні, психологічні аспекти.

Рекомендована література:

1. Андросович К. А. Профілактика деструктивної соціалізації обдарованих старшокласників в Інтернет-середовищі : методичні рекомендації / К. А. Андросович, Л. І. Ткаченко. – Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2018. – 40 с.
2. Вакуліч Т. М. Провідні патерни адиктивної поведінки підлітків з Інтернет-залежністю / Т. М. Вакуліч // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України; за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. — Київ: Міленіум, 2006. — Т. 1. Соціальна психологія. Організаційна психологія. Економічна психологія. — Ч. 18. — С. 100–105. 13. Вакуліч Т.М. Інтернет-залежність як новий вид адиктивної поведінки //Науковий часопис НПУ ім. М.Драгоманова. Серія №12. Психологія / За ред. Долинської Л.В. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – Вип.7(31) – С. 22.
3. Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний та юридичний аспекти: матеріали наук.-практ.конф. (Харків, 10 квіт. 2015 р.) / МВС України, Харк.нац.ун-т внутр.справ,Ф-т права та масових комунікацій, Кафедра соціології та психології; Соціологічна асоціація України.-Х.:ХНУВС, 2015. – 166 с.
4. Дзюба Т.М. Віртуальна агресія як результат інтернет-залежної поведінки підлітків. Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки». 2017. Вип. 3. С. 67–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vispdoso_2017_3_9
5. Кіберполіція та національна безпека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cybercrime.gov.ua>
6. Конвенція про кіберзлочинність [Електронний ресурс] : від 23 листоп. 2001 р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_575/page.
7. Кравцова М.О. Сучасний стан і напрями протидії кіберзлочинності в Україні. Вісник кримінологічної асоціації України. 2018. № 2(19). – С. 155–166.
8. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.17 р. № 2163-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 18.10.2021).

9. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ. Випуск 8 (22) / Головні редактори д.екон.н. В.М. Ворона, д.соціол.н. М.О.Шульга. – Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. – 620 с.
10. Федоренко С. В. Глобалізація розвитку комп'ютерних технологій: інтернет, досягнення та наслідки / С. В. Федоренко // Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації : матеріали VI Всеукр. наук. конф. — Тернопіль, 2010. — Ч. 2. — С. 50–54.
11. Шугурова Т.Л. Кіберсоціалізація студентської молоді в дозвіллевій 78 діяльності / Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». 2012. № 2 (4) 42
12. Borowska T. The Internet Addiction versus Aggressive Behaviour among the Youth // NEW EDUCATIONAL REVIEW. – 2009. – Vol. 19, № 3–4. – P. 171–181. 74.
13. Braun-Galkowska M., Ulfik-Jaworska I. Zabawa w zabijanie. – Gaudium, Lublin, 2002. – P. 99–102.
14. Janoff-Bulman R. Shattered Assumptions. Towards a New Psychology of Trauma. – New York: The free press, 1992.
15. Brad Bushman. Are Internet-addicted kids more violent? // Journal of Adolescent Health. – News release. – Feb. 23, 2009.

3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ з дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки»

ЧАСТИНА 2.

Розділ 2. «Соціологія девіантної поведінки»:

1. Підготовка до семінарів з кожної з тем робочої програми.
2. Реферат.

1. Студенти самостійно готують повідомлення, виступи, презентації за темами лекцій 1-3, з якими виступають на семінарах. Відбувається обговорення, дискусії, дебати з кола питань, які актуальні для суспільства та в межах відповідної теми лекції. Зміст обов'язково повинен мати наукову основу, а також:

- чітко визначену тему повідомлення, виступи, презентації;
- сформульовані особисті коментарі-висновки, спираючись на науковий теоретичний матеріал лекції/ рекомендованих джерел;
- посилання на джерела (будь-які джерела рос. мовою та рф – заборонені).

2. Реферат. Навчальним планом передбачено виконання студентам реферату. Теми рефератів пропонуються студентам. Студент може обрати тему реферату серед тем, які пропонуються або до розділу 1, або до розділу 2. Всі реферати перевіряються на плагіат, а результати перевірки додаються до тексту.

Теми рефератів Ч.2. «Соціологія девіантної поведінки» (орієнтовні):

1. Соціології ДП і соціального контролю як спеціальна соціологічна теорія: становлення і розвиток..
2. Девіантна поведінка: благо чи зло (індивідуальний, груповий, соціальний контекст)?
3. Ч. Ломброзо, У. Шелдон, Т. Прайс: представники біологічного напрямку дослідження девіантної поведінки (біографія, наукова діяльність, основні роботи з проблеми девіантної поведінки, досягнення та критика концепції).
4. Порівняльний аналіз теорій аномії Е. Дюркгейма і Р. Мертона.
5. Дослідження соціальної аномії у другій половині ХХ ст. в США.
6. Теоретичні можливості та обмеження теорії конфлікту в поясненні девіантної поведінки в суспільстві (К. Маркс, Р. Дарендорф, Л. Козер, Р. Куїні, О. Турк, Дж. Янг і ін.).
7. Теоретичні положення та практичні можливості використання положень теорії стигматизації щодо аналізу сучасних форм девіантної поведінки.
8. Сучасні девіантологічні теорії, підходи, концепції.
9. Наукові підходи до пояснення злочинності: протиставлення vs взаємодоповнення.
10. Злочинність в кризовому суспільстві.
11. Злочинна субкультура.
12. Моральна аномія. Моральність і злочинність.
13. Тенденції та перспективи злочинності: індивідуальний, соціальний і міжнародний рівні.
14. Історія в'язниць в Європі (в США / в Україні).
15. Правоохоронні органи і злочинність.

16. Корупція як вид злочинності
17. Стратегії боротьби а профілактики злочинністю: світовий досвід.
18. Злочинна поведінка в мережі Інтернет.
19. Політичне насильство (до особи, групи, суспільства).
20. Історія війн: досвід та уроки людства.
21. Історія виникнення терору та тероризму як форм насильства.
22. Російсько-українська війна 2014-2024 рр.
23. Насильство в сім'ї.
24. Насилля щодо жінок як світова соціальна проблема.
25. Насильство серед дітей та підлітків як соціальна проблема.
26. Булінг як вид соціально-психологічного насилля.
27. Насилля над людьми старшого віку.
28. Політичне насилля. Геноцид. Голодомор.
29. Інформаційне насильство: поняття, соціальна проблеми та її наслідки.
30. Насильство в «нових медіа»/ Насильство в мережі Інтернет.
31. Релігійний та культурологічний аспекти самогубств.
32. Світова динаміка самогубств в ХХ столітті, характерні тенденції по країнах.
33. Допомога суїцидентам і заходи по попередженню самогубств.
34. Евтаназія як соціальна проблема: правовий, моральний та психологічний аспекти.
35. Саморуйнівна поведінка як соціальна проблема.
36. Історія «проституції» як соціального явища.
37. Підліткова проституція як соціальна проблема.
38. Торгівля людьми та секс-рабство як соціальна проблема в світі.
39. Соціальний контроль стосовно проституції: аналіз сучасної ситуації в світі.
40. Наркоманія як об'єкт соціологічного аналізу.
41. Наркоманія в молодіжному середовищі: мотиви прилучення, джерела інформування.
42. Державна політика і суспільна думка по відношенню до вживання наркотиків на Сході, Північній Америці, Китаї, США, Європі.
43. Голландський підхід» до проблеми наркотиків.
44. Куріння як форма наркотизму і його шкоду для здоров'я, які «активно» і «пасивно» палять.
45. Законодавча база Європи та України як засіб профілактики та боротьби з наркоманією та палінням.
46. Алкоголізм в молодіжному середовищі.
47. Досвід порівняльного аналізу споживання алкогольних напоїв в країнах ЄС.
48. Історичний досвід емпіричних досліджень девіантної поведінки в ранній соціології (к. ХІХ – н. ХХ ст.).
49. Дослідження девіантної поведінки в Інтернет-просторі.
50. Позитивні девіації: поняття, дослідження.

Тема на вибір студента _____

**4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ, ЩО ПЕРЕДБАЧЕНА
НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ
з дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки»**

ЧАСТИНА 2.

Розділ 2 «Соціологія девіантної поведінки»

4.1. Студенти денної форми навчання виконують :

Контрольна робота № 2 (Тест).

Тест містить 10 питань. Всі питання "закриті"; можлива або 1 правильна відповідь, або декілька, або всі.

Приклади питань до К/р № 2:

Функції девіації: ..? (оберіть правильне)

1. Девіації здатні посилювати підпорядкування нормам;
2. Девіації яскравіше окреслюють контури того, що вважається нормою;
3. Девіації підсилюють групову солідарність;
4. Девіації підривають готовність члена суспільства виконувати свої соціальні ролі і вносити внесок у функціонування соціальної системи;
5. Девіації - каталізатор соціальних змін.

Які методи соціального контролю запропонував Т. Парсонс? (оберіть правильне)

1. Ізоляція;
2. Переконавання;
3. Переоцінка норм;
4. Відокремлення;
5. Реабілітація;
6. Покарання;
7. Соціальні винагороди.

Злочинність як соціальний феномен характеризується рядом властивостей, а саме...? (оберіть правильне)

1. Масовість;
2. Відносна статистична стійкість;
3. Історична мінливість;
4. Іррегулярність;
5. Соціальна відносність.

Які існують стратегії застосування смертної кари? (оберіть правильне)

1. Смертна кара застосовується;
2. Смертна кара застосовується тільки за військові злочини;
3. Смертна кара скасована;
4. Смертна кара не скасована, але смертні вироки не виконуються.

4.2. Студенти заочної форми навчання виконують :

Контрольна робота № 2 (комплексна).

- **Завдання 1. Тест** – мах 10 балів.
Тест містить 10 питань. Всі питання "закриті"; можлива або 1 правильна відповідь, або декілька, або всі.
- **Завдання 2. 2 теоретичні питання (за варіантами)** – мах 10 (2x5) балів.
Відповіді на 2 теоретичні питання за темами Ч2. Розділ 2.
(У кожного студента свій варіант).

Завдання 2 К/р №2. Варіанти (приклад):

Варіант 1.

1. Основні напрямки досліджень, структура загальної теорії та міждисциплінарні зв'язки соціології девіантної поведінки.
2. Злочинна поведінка як вид девіантної поведінки

Варіант 2.

1. Становлення соціології девіантної поведінки і соціального контролю як спеціальної соціологічної теорії.
2. Насильство в сім'ї (до дітей, жінок, людей похилого віку).

Варіант 3.

1. Соціологічні методи дослідження девіантної поведінки. Історичний досвід емпіричних досліджень девіантної поведінки в соціології.
2. Екстремізм, тероризм і війна як форми насильства в ХХІ столітті

Варіант 4.

1. Що є девіація?
2. Інформаційне «насилля». Інформаційні війни

Варіант 5.

1. Девіація та соціальні норми. Основні компоненти девіації
2. Суїцид як вид саморуйнівної і девіантної поведінки.

Варіант 6.

1. Природа девіації.
2. Соціальні адикції. Соціальні адикції і девіантна поведінка.

Варіант 7.

1. Основні види девіантної поведінки
2. Наркоманія, тютюнопаління, алкоголізм види ДП.

Варіант 8.

1. Девіація як процес..
2. Агресивна поведінка в Інтернет-комунікації.

Варіант 9.

1. Девіантна поведінка і соціальний контроль.
2. Злочинна поведінка в мережі Інтернет (хакерство та піратство, кіберзлочинність та кібершахрайство, кібертероризм.

5. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ (ЗАЛІК)

з дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки»

Залік (тест) може проводитись як в аудиторії, так і дистанційно (за потреби). Тест може виконуватись письмово або онлайн (за допомогою Google Classroom).

ЧАСТИНА 2. Розділ 2. «Соціологія девіантної поведінки»

1. Об'єкт і предмет соціології девіантної поведінки, основні напрямки досліджень і структура загальної теорії соціальних відхилень.
2. Поняття соціальної норми і цінності, процес соціалізації особистості та девіантна поведінка.
3. Що є девіація? Природа девіації: соціальні характеристики і соціальні ефекти девіації.
4. Основні компоненти девіації. Девіація як соціальний процес (за Н. Смелзером).
5. Девіантна поведінка і соціальний контроль.
6. Зародження девіантологічної думки. Протодевіантологія.
7. Основні несоціологічні теоретичні підходи і концепції до девіантної поведінки: біологічне, психологічне, культурологічне пояснення девіації.
8. Соціологічні підходи до вивчення девіантної поведінки: основні класичні та сучасні.
9. Поняття: «злочинність», «злочин», «злочинна поведінка». Злочинність як соціальний феномен.
10. Функції та характеристики (показники) злочинності.
11. Причини злочинності.
12. Особистість злочинця. Злочинна субкультура.
13. Типологія та класифікація злочинності.
14. Смертна страта. Стан злочинності в світі.
15. Поняття насильства: огляд різних наукових підходів.
16. Класифікація соціального насильства.
17. Інформаційне насильство. Роль інформації в реалізації насильства в контексті сучасного суспільства.
18. Насильство по відношенню до особистості, групи, суспільства: огляд форм + характеристика.
19. Насильство в сім'ї (до дітей, жінок): визначення, форми прояву.
20. Тероризм, екстремізм і війна як форми насильства.
21. Інформаційна війна, фейки в аспекті інформаційного насильства.
22. Поняття про суїцид як вид ДП та саморуйнівна поведінка. Основні категорії та характеристики.
23. Самогубство як соціальне явище (філософський, соціологічний, психологічний, медичний, юридичний, релігійний і культурологічний аспекти пояснення самогубства).
24. Форми і стадії самогубства.
25. Класифікація самогубств (Е. Дюркгейма, М. Хальбвакса, Т. Хілла та ін.)
26. Причини суїцидальної поведінки.
27. Попередження самогубств і допомога суїцидентам.

28. Поняття про адикцію як вид ДП: сутність, механізм дії. Теоретичні підходи до вивчення адиктивної поведінки
29. Види та форми адикцій. Етапи формування адиктивної поведінки.
30. Причини адиктивної поведінки.
31. Характеристика адиктивної особистості та її формування. Адикції та інші соціальні девіації.
32. Інтернет-середовище як простір виникнення та поширення девіацій. Медіасоціалізація
33. Девіантна і делінквентна поведінка в мережі Інтернет: загальна характеристика.
34. Профілактика і боротьба з девіантною поведінкою в Інтернет-середовищі: правові, соціальні, психологічні засоби.
35. Якісні та кількісні методи дослідження девіантної поведінки, їх специфіка та можливості.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінювання відповідей на теоретичні питання та виконання практичних завдань на семінарських заняттях, виконання практичних завдань в межах самостійної роботи студентів, підсумкового контролю.

Схема нарахування балів

ЧАСТИНА 2. Розділ 2. «Соціологія девіантної поведінки»

Розподіл балів, які отримують студенти (*денної форми навчання*)
(підсумковий семестровий контроль в формі заліку)

Поточне тестування та самостійна робота										
Ч.1. Розділ 1						КР 2 передбаче на НП	Ч.2. Розділ 2			Реферат, передбачени й НП
T1	T2	...				10	T1	T2	T3	20
							2	2+1	2+3	
10							10			

* Допуск до заліку 20 балів.

Поточне тестування та самостійна робота	Залікова робота (Ч1 + Ч2)	Сума
Разом	40	100
60	(20)	

Розподіл балів, які отримують студенти (*заочної форми навчання*)
(підсумковий семестровий контроль в формі заліку)

Поточне тестування та самостійна робота										
Ч.1. Розділ 1						КР 2, передбач ена НП	Ч.2. Розділ 2			Реферат, передбачен ий НП
T1	T2	...				10	T1	T2	T3	20
10							10			

* Допуск до заліку 20 балів.

Поточне тестування та самостійна робота	Залікова робота (Ч1 + Ч2)	Сума
Разом	40	100
60	(20)	

Критерії оцінювання поточного контролю (семінарські заняття)

- 2 бали** – виступ з доповіддю, яка самостійно підготовлена за темою семінарського заняття (ДЗ), містить змістовний цікавий інформаційний матеріал ± супроводжується самостійними коментарями/ висновками з елементів кричного мислення, викладається логічно, послідовно, грамотною мовою, а також надаються відповідні відповіді на запитання (при необхідності); + додати в Google Class.
- 1 бал** – письмово оформлена доповідь (без виступу), яка самостійно підготовлена за темою семінарського заняття на основі першоджерел/ наукових публікацій + супроводжується самостійними коментарями/ висновками з елементів кричного мислення, викладається логічно, послідовно, грамотною мовою; + додати в Google Class.
- 0 балів** – відсутність активності/ відсутність на семінарі.

Критерії оцінювання відповідей письмових робіт (ТЕСТІВ)

1 бал	Відповідь правильна на 100 %
0 балів	Все інше

Критерії оцінювання і вимоги до індивідуального завдання – реферату

Оцінка за реферат 0-20 балів. Враховуються: зміст (відповідність темі та вимогам) + оформлення (тексту, посилань, додатків (за потребою) та списку використаних джерел за існуючими вимогами). Загальний об'єм реферату 15-20 стор.

Загальні вимоги до реферату. Мова – державна. Стил – науковий. Послідовність – логічна. Формат сторінок – А4. Шрифт та розмір – Times New Roman, 14. Міжрядковий інтервал – полуторний. Обсяг реферату: 15-20 стор. Поля: ліве поле – 25 мм, праве, верхнє і нижнє – 20 мм. Простий план – 3-4 розділи. Список джерел – 10-15 найменувань. Заголовки розділів пишуться – ВЕЛИКИМИ літерами. Заголовки підрозділів (якщо є) пишуться – Маленькими літерами (крім першої).

Структура реферату: титульна сторінка реферату; зміст або план; вступ; основна частина; висновки; список використаної літератури.

Зміст реферату: реферат – це не конспект або рецензія статей, книг; реферат має продемонструвати глибоке розуміння теми. *Вступ* складає 1-1,5 стор.: актуальність проблеми і обґрунтування вибору теми, обкреслено цілі та завдання роботи. *Основна частина* має бути докладно, логічно структурована (3 – 4 пункти), зміст матеріалу – систематизовано, узагальнено, дана оцінка. *Висновки* включають загальну рефлексію матеріалу, у стислій формі наводяться загальні підсумки щодо головної теми, а також викладається власний погляд студента на проблему та її вирішення.

В тексті обов'язково повинні бути посилання на джерела, що вказані в переліку. Джерела: 10-15 найменувань, оформлених за прийнятими стандартами, будь-які рос. джерела – виключено.

Реферат обов'язково перевіряється на плагіат (скріншот результатів перевірки повинен бути доданий).

обкреслено цілі та завдання роботи.

17-20 балів – «відмінно»	<i>Висока оцінка.</i> Реферат відповідає всім вимогам до змісту, структури, оформлення тексту. Робота самостійна, логічно структурована, написана науковим стилем. Можливі деякі незначні огріхи при оформленні роботи. Текст реферату відповідає вимогам доброчесності (оригінальність тексту 85%+)..
13-16 балів – «добре»	<i>Добра оцінка.</i> Реферат відповідає темі та всім основним вимогам, але є незначні зауваження до структури, змісту, стилю, оформленню роботи. Текст реферату відповідає вимогам доброчесності (оригінальність тексту 85%+)..
9-12 балів – «задовільно»	<i>Задовільна оцінка.</i> Реферат в цілому відповідає обраній темі. Зміст, структура, стиль, оформлення мають суттєві зауваження. Недостатня кількість джерел/ в списку джерел є джерела не надійні (застарілі). Текст реферату відповідає вимогам доброчесності (оригінальність тексту 85%+)..
5-8 балів – «незадовільно» (з можливістю повторного подання роботи)	<i>Незадовільна оцінка.</i> Зміст, структура та оформлення реферату не відповідає темі, основним вимогам, меті та завданням реферату, проблема не розкрита. Недостатня кількість джерел/ в списку джерел є джерела не надійні (застарілі/ заборонені). Текст реферату не відповідає вимогам доброчесності (оригінальність тексту перевищує 85%+)..
0-4 бали – «незадовільно» (з вибором іншої теми)	<i>Немає оцінки/ Незадовільна оцінка.</i> Робота не виконана або реферат зовсім не відповідає темі всім/ більшості визначеним вимогам. Джерела не відповідають обраній темі, вимогам. Рекомендується змінити тему реферату.

Залікова робота з дисципліни включає відповіді здобувачів на тестові завдання.

Тест 20 питань: 10 питань (Ч 1) + 10 питань (**Ч 2**).

Загальна кількість балів за успішне виконання залікової роботи – **40**.

Критерії оцінювання відповідей письмової залікової роботи (ТЕСТІВ)

2 бали	Відповідь правильна на 100 %
0 балів	Все інше

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70 – 89	
50 – 69	
1– 49	незадовільно